

Frederik Arnold Holleman (1873-1909) zandgraf 772, vak K Succesvol adjudant-directeur van de Stedelijke Gas en Elektriciteitsfabrieken

Personalia

Geboren: 9 september 1873 te Oisterwijk

Zoon van: Frederik Arnold Holleman en Wilhelmina Jacoba van Hoven

Gehuwd met: Hendrika Backer Overbeek op 28 november 1901 te 's-Gravenhage

Overleden: 2 maart 1909 te Leiden

Begraven: 6 maart 1909

Jeugd en ouderlijk gezin

Van de jeugd van Frederik Arnold Holleman is niet veel bekend. Hij wordt op 9 september 1873 in Oisterwijk geboren als zoon van de garancinefabrikant¹ Frederik Arnold Holleman sr. en van Wilhelmina Jacoba van Hoven.

N°. 63

In het jaar een duizend acht honderd drie en zeventig, den elften
der maand september zijn voor ons Hendrik Vogelz
Burgemeester Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente
Cristenryk provincie Noordbrabant, verschenen Erasmus Stet
Erasmus op hoff
oud Negen en veertig jaren, van beroep gemaal te Leiden wonende
te Cristenryk die verklaarden aangifte te doen, dat Wilhelmina Jacoba van
Hoven echtgenoot van Frederik Arnold Holleman sr. door ongedeelde verhuizing
is aangifte in personele aanroep Leiden
wonende te Cristenryk op den Negen den
der maand september een duizend acht honderd drie en zeventig, om half twaalf
ure, des wermdags aan het kind-kind alhier in
Leiden geboortevandigheid
bevalen is van een kind van het mann elijk geslacht; aan welk kind worden gegeven de voornamen van
Frederik Arnold
Deze aangifte is gedaan in tegenwoordigheid van Cornelis Nicolaas Herms
oud Negen en veertig jaren, van beroep hoofdonderwijzer
en George Diederik Seik oud
achtentwintig jaren, van beroep koopman beide wonende binnen deze gemeente.
En hebben wij hiervan opgemaakt deze akte, die, na aan den verschenen persoon en de getuigen te zijn
voorgelezen, geteekend is door ons de comparant en de beide getuigen
Op
er Stet
Leiden
De Ambtenaar van den Burgerlijken Stand voornoemd,
H. Vogelz

Geboorteakte

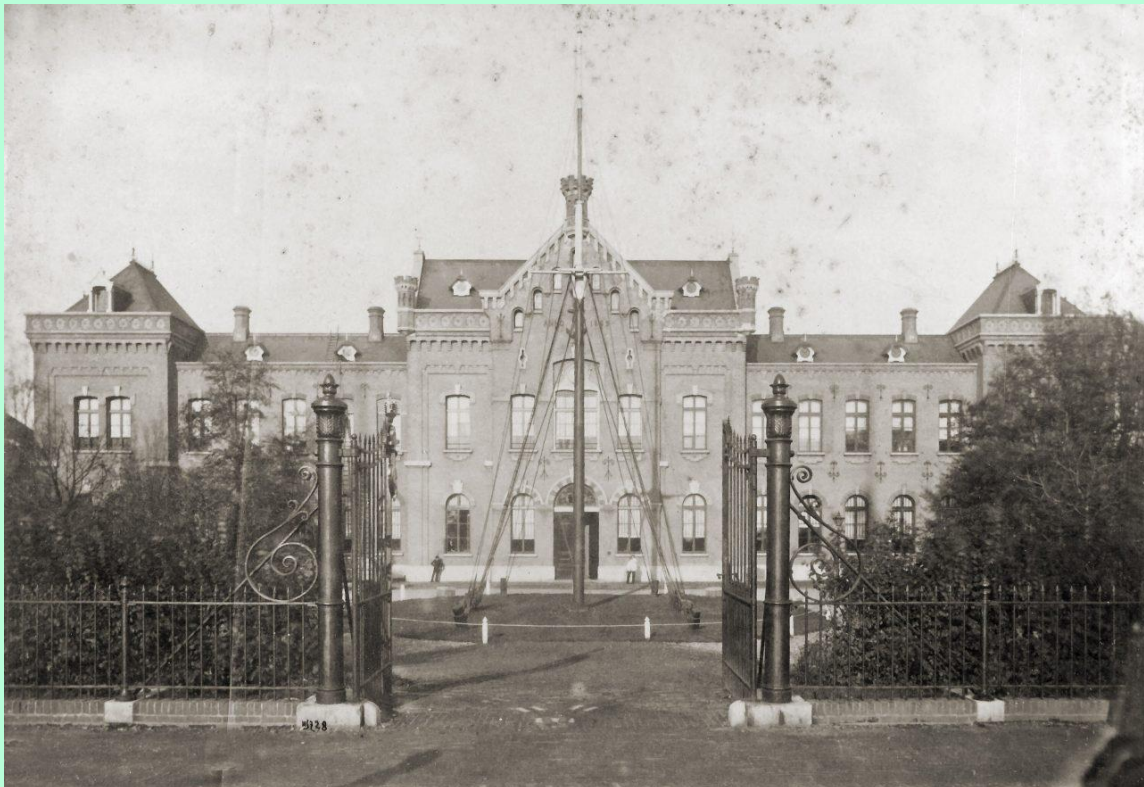
Moeder Wilhelmina Jacoba van Hoven werd op 13 mei 1836 geboren en overleed op 29 oktober 1891, 55 jaar oud. Vader Holleman werd op 4 januari 1828 geboren en overleed op 6 juli 1925. Hij werd dus 97 jaar, een ongekend hoge leeftijd voor die tijd. Zijn jongste dochter, de naar haar moeder vernoemde Wilhelmina Jacoba, zou haar vader wat dat betreft nog overtreffen, want zij overleed op 101-jarige leeftijd.

¹ Garancine is de Franse naam voor de plant *Rubia tinctorum*; in het Nederlands meekrap geheten. Deze plant werd vroeger veel gebruikt als natuurlijke verfstof.

Onze hoofdpersoon is het zesde kind in het gezin Holleman-Van Hoven. Hij heeft vier oudere broers en één oudere zus. Na Frederik Arnold jr. worden nog twee kinderen geboren, zodat het gezin uit de volgende acht kinderen bestaat:

- Arnold Frederik (geboren op 28 augustus 1859; overleden op 11 augustus 1953; zie ook kader aan het eind van dit artikel);
- Samuel Willem (geboren op 24 december 1860; overleden op 4 februari 1924);
- Johan Wessel (geboren op 7 juni 1862; overleden op 28 oktober 1895);
- Alida Adriana (geboren op 4 september 1864; overleden op 27 december 1945);
- Egbert Johanna Wernhard (geboren op 13 december 1868; overleden op 28 juli 1945);
- Frederik Arnold (geboren op 9 september 1873 en overleden op 2 maart 1909);
- Wilhelmina Jacoba (geboren op 19 september 1874; overleden op 6 december 1975);
- Marius (geboren op 30 november 1878; overleden op 30 mei 1926).

Op 15-jarige leeftijd gaat Frederik Arnold naar het Koninklijk Instituut van de Marine te Willemsoord. Daar volgt hij gedurende vier jaar een opleiding, die hij succesvol afrondt, waarmee hij adelborst 1ste klas wordt.

Koninklijk Instituut van de Marine (1898)

Bij de marine (1892-1897)

In 1892 gaat Frederik Arnold als adelborst van de Koninklijke Marine naar Nederlands-Indië. Helaas blijkt hij niet tegen het klimaat bestand en zijn. Hij krijgt een hevige aanval van malaria, die zijn gezondheid erg aantast en hem noopt naar Nederland terug te keren. Daar krijgt hij twijfels of de Marine wel de juiste keuze voor hem is. Bij de Marine was hij in aanraking gekomen met elektrotechniek, een vakgebied waarin hij zich verder wil gaan bekwamen. Dit doet hem in 1897 besluiten om ontslag bij de Marine te nemen.

Ingenieur elektrotechniek

Van 1897 tot 1899 studeert Holleman elektrotechniek aan het Instituut Montifiore van de Universiteit van Luik. In korte tijd behaalt hij het diploma van elektrotechnisch ingenieur. Holleman is zeer tevreden over het onderwijs op dit Instituut, wat hij later regelmatig verkondigt.

Instituut Montifiore van de Universiteit van Luik.

Werkzaam als elektrotechnicus

Holleman vindt direct werk als elektrotechnisch ingenieur bij de Eerste Nederlandsche Electriciteits-Maatschappij (E.N.E.M.). Hij krijgt de taak om in Veendam een draai-stroomcentrale te gaan bouwen. Dit is een van de eerste centrales die met een zogenaamde nulleider² is uitgevoerd.

In 1902 verlaat hij de E.N.E.M. en treedt Holleman in dienst van de firma Geveke & Co, eveneens te Amsterdam. Na een jaar vertrekt hij ook daar weer om zich samen met de heer A. te Bosch, een civiel ingenieur, te Rotterdam te vestigen als firma Ten Bosch en Holleman. Uit deze firma ontstaat de Vereeniging "Centraal Bureau voor technische Adviezen en Arbitrage", gevestigd op Zuidblaak 24 te Rotterdam.

Huwelijk en gezin

Op 28 november 1901 huwt Frederik Arnold Holleman te 's-Gravenhage met Hendrika Backer Overbeek, die evenals hij in Oisterwijk is geboren, op 15 augustus 1878. Hebben zij elkaar al op zeer jonge leeftijd in Oisterwijk leren kennen?

Het echtpaar krijgt vier kinderen, waarvan de oudste twee in Amsterdam worden geboren en de jongste twee in Leiden:

² In een symmetrisch belast net, waar alle drie fasen even zwaar belast zijn en elke fase 120° van de andere twee verschilt, is de stroom in de nulleider nul, vandaar de naam.

- Frederik Arnold (geboren op 1 september 1902; overleden op 10 april 1945);³
- Catherina Helena Hendrika (geboren op 6 december 1903; overleden op 18 juni 1929 te Voorburg);
- Leendert Willem Jacob (geboren op 23 september 1906; overleden op 13 november 1994 te Den Haag);
- Frida (geboren op 4 maart 1908; overleden op 16 november 1999 te Voorburg; zie ook het kader aan het einde van dit artikel);

leden den acht en twintigsten November negentien honderd een, compareerden in het Raadhuis voorsz, Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente 's-Gravenhage, Frederik Arnold Holleman, ind acht en twintig jaren electrotechnisch Ingenieur, geboren te Oisterwijk wonende te Veendam, meerderjarige zoon van Frederik Arnold Holleman zonder beroep wonende alhier, alhier teggenwoordig en conseren, "leerende en van Wilhelmina Jacoba van Hoven overleden. — En Hendrika Bacher Overbeek, ind drie en twintig jaren, zonder beroep geboren te Oisterwijk wonende alhier laatst te Leeuwarden, meerderjarige dochter van Leendert Bacher Overbeek en van Catharina Helena Hendrika Coelen beiden overleden. —

Huwelijksakte (deel)

Naar Leiden

Per augustus 1905 wordt Holleman benoemd tot ingenieur aan de Stedelijke Gasfabriek te Leiden. Hij krijgt de opdracht om een draaistroomcentrale te bouwen naar het ontwerp van de heren Doyer en Van Doesburgh.

Dit ontwerp is dan al in feite achterhaald door de snelle voortgang van de elektrotechniek. Daarom moet Holleman hierin vele wijzigingen aanbrengen, iets waarin hij uitstekend slaagt.

Met veel enthousiasme gaat hij aan het werk en ontwerpt een moderne elektriciteitsfabriek.

Holleman leidt dit project voortreffelijk en op 15 oktober 1907 kan de nieuwe fabriek in gebruik worden genomen. Voor deze gelegenheid schrijft hij hierover een boekje met fraaie tekeningen, een goede reclame voor deze nieuwe onderneming.

Arnold Frederik Holleman

³ tijdens de Japanse bezetting zat hij in Thailand in een interneringskamp, waar hij overleed. Hij werd begraven op *Civil Cemetery Ban Mai* te Bangkok.

Naar aanleiding van het in gebruik nemen van deze fabriek wordt door het Departement Leiden van de Maatschappij van Nijverheid een tentoonstelling over 'elektriciteit in woning en bedrijf' georganiseerd. Het succes van deze tentoonstelling mag voor een groot deel aan het organisatietalent van Holleman worden toegeschreven.

Bij de opening van de fabriek wordt Holleman door de Gemeenteraad van Leiden met algemene stemmen tot adjunct-directeur van de Stedelijke Fabrieken van Gas en Elektriciteit benoemd.

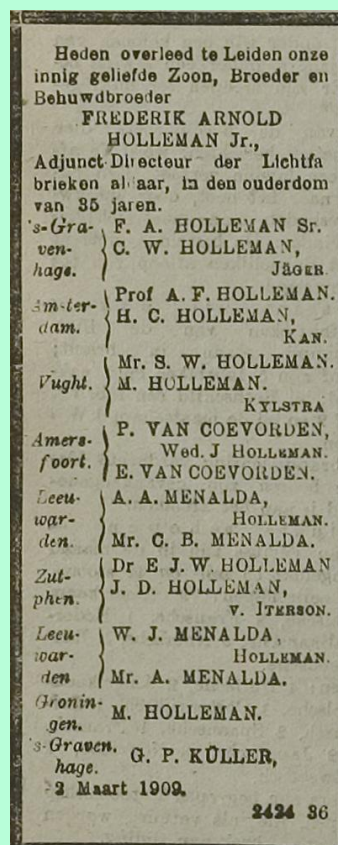
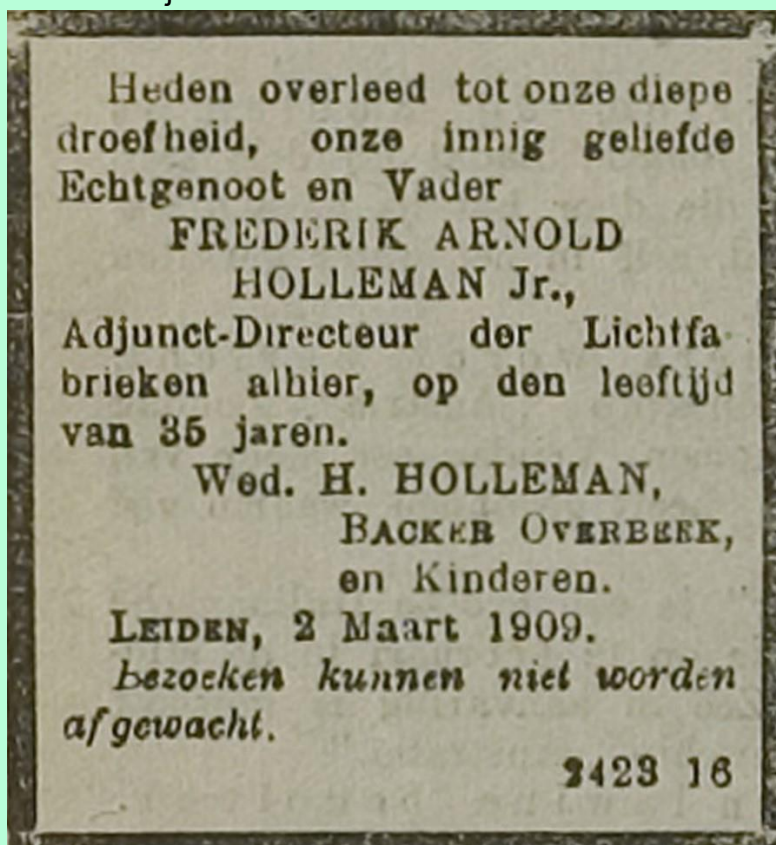
Aanvankelijk houdt hij zich geheel met de fabriek bezig. In deze functie weet hij vele nieuwe klanten te verwerven door de lage tarieven die hij hanteert. Een voorstel van Holleman tot het bevorderen van het gebruik van elektrisch licht in woningen wordt door de Gemeenteraad zonder enig bezwaar goedgekeurd.

Door dit beleid weet hij te bereiken dat de stroomafname geleidelijk over de dag wordt verdeeld, iets wat sterk bijdraagt tot het succes van de nieuwe centrale. Door dit succes moet de elektriciteitsfabriek al in 1908 worden uitgebreid.

Ziekte en overlijden

Op 23 december 1908 krijgt Holleman een lichte longontsteking, die hem uiteindelijk fataal zal worden. In januari verergert deze sterk en sloopt al zijn krachten. Op 2 maart 1909 komt hij te overlijden. Hij werd slecht 35 jaar.

In Het Leidsch Dagblad van 3 maart staat een In Memoriam en tevens de twee onderstaande overlijdensadvertenties, de linker van zijn echtgenote en kinderen en de rechter van zijn andere naaste familieleden.

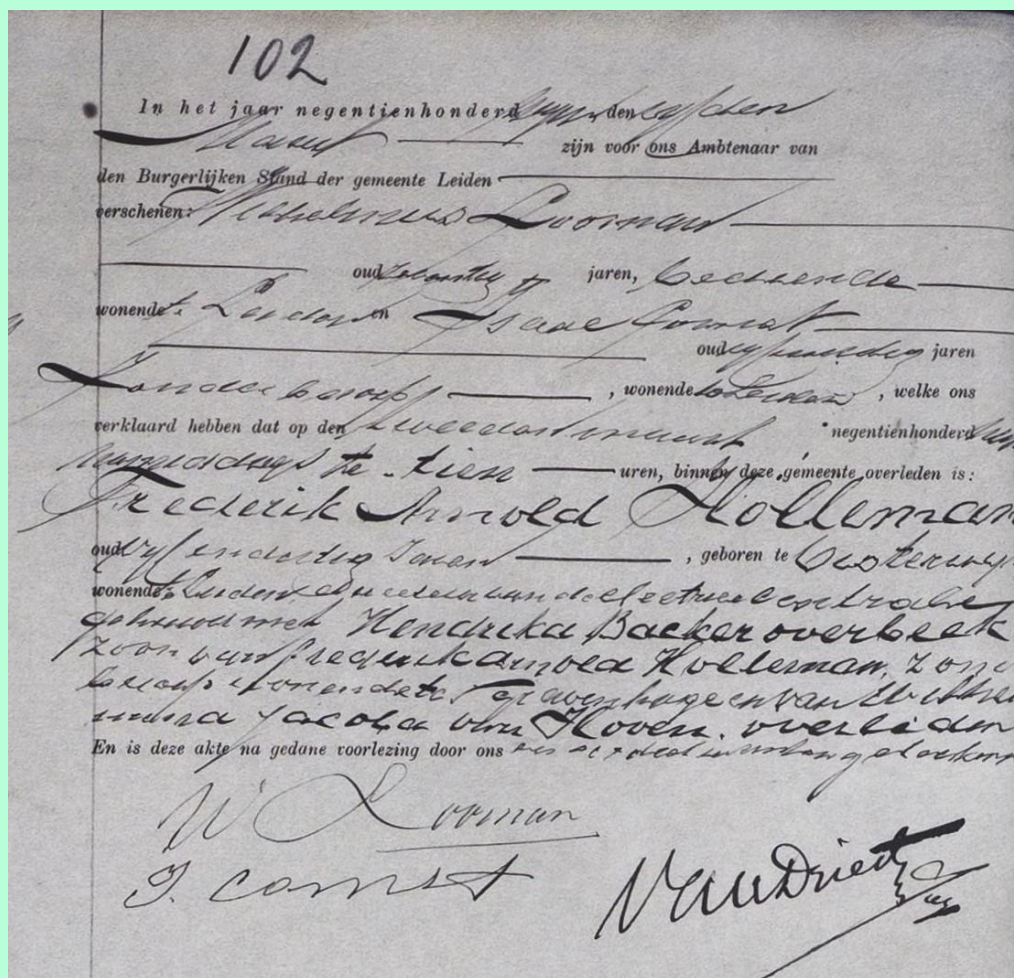

Overlijdensadvertenties

In het In Memoriam wordt benadrukt dat Holleman een voortreffelijk elektrotechnicus was en dat zijn visie om gas en elektriciteit tegen een lage prijs en met vele gebruikers uiterst succesvol is gebleken met als gevolg schitterende bedrijfsresultaten.

Hij was een grote persoonlijkheid en een oprecht mens. Als hij zei dat bepaalde maatregelen voor een afnemer goed waren, dan geloofde men hem zonder meer.

Als directeur ging hij zeer plezierig om met zijn medewerkers; hij was dan ook zeer geliefd bij het personeel. Zijn overlijden was voor zijn naasten, maar ook voor het personeel en de gemeente Leiden, een zwaar verlies.

Overlijdensakte

Vier dagen na zijn overlijden wordt Frederik Arnold Holleman op de begraafplaats Groenesteeg in zandgraf 772 ter aarde besteld. Ook hiervan doet het Leidsch Dagblad verslag. Daarin valt te lezen dat achter de lijkwagen een wagen geheel gevuld met 22 kransen en bloemstukken reed en dat er vier volgwagens waren. Velen waren aanwezig: vertegenwoordigers van de Gas- en Electriciteitsfabriek en van de gemeenteraad, maar ook de hoogleraren Lorentz en Zeeman, beiden later Nobelprijswinnaar.

Aan de groeve werd het woord gevoerd door wethouder Korevaar namens de Commissie der Stedelijke Fabrieken van Gas en Electriciteit, De wethouder memoreerde dat Holleman in de bloei van zijn leven was heengegaan en dat dit een groot verlies betekent voor de nabestaanden.

Korevaar schetste de overledene als een buitengewoon bekwaam man met een oprecht karakter en grote kennis van zaken. De gemeente is hem veel dank verschuldigd voor de bloei van de fabriek.

Nadat de aanwezigen bloemen op het graf hadden gestrooid, dankte de oudste broer, de hoogleraar Arnold Frederik Holleman, namens de familie de aanwezigen voor de laatste eer aan de overledene bewezen.

Frederik Arnold Holleman is de enige die ooit in dit graf ter aarde is besteld. Het graf, waar nu alleen een stèle is te zien, was een dag voor de begrafenis door de weduwe, mevrouw Hendrika Holleman - Backer Overbeek, gekocht.

Zandgraf 772

ZAND-GRAF.

LANG BREED DIEP NEDERL. ELLEN.

Op den 5 Maart 1909 verkocht, en in eigendom overgedragen, aan

772.

No. 772.

Daarin zijn begraven de navolgende lijken:

Op den 6 Maart 1909 des na middags ten 12 1/2 ure, het lijk van

Mevrouw de Weduwe Frederik Arnold Holleman, geboren Hendrika Backer Overbeek, alhier.

Frederik Arnold Holleman oud 35 jaren.

Op den 1 des 1 middags ten 1 ure, het lijk van

oud

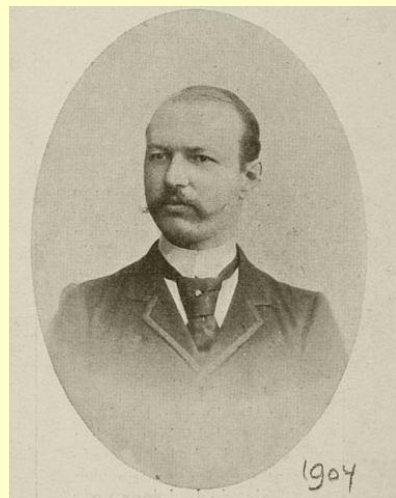
Grafboek zandgraf 772

De oudste broer: hoogleraar Arnold Frederik Holleman

Arnold Frederik Holleman, geboren op 28 augustus 1859 te Oisterwijk en overleden op 11 augustus 1953 te Bloemendaal, is een Nederlandse scheikundige. Hij was hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen en de Universiteit van Amsterdam.

Hij is tijdens zijn jeugd geregeld aanwezig in het laboratorium bij de fabriek van zijn vader, fabrikant van een product voor verfstoffen. Holleman gaat in Den Bosch naar de HBS. In 1879 verhuist hij naar Leiden om daar scheikunde te gaan studeren. Om toegelaten te worden, moet Arnold Frederik wel een aantal aanvullende examens in de klassieke talen afleggen.

Hij behaalt in 1883 het kandidaatsexamen. Vervolgens promoveert Holleman in 1887 bij de hoogleraar Franchimont op het proefschrift *Onderzoekingen over het zoogenaamde B-nitrocymol*.

Arnold Fredrik Holleman

Daarna werkt hij eerst als assistent van Adolf von Baeyer in diens laboratorium in München en daarna in Amsterdam als assistent van de latere Nobelprijswinnaar Van 't Hoff. In 1889 wordt hij benoemd tot directeur van het Rijkslandbouwproefstation te Groningen.

Arnold Frederik Holleman trouwt op 22 augustus 1889 in Amsterdam met Hermina Cornelia Kan (1863–1922). Uit dit huwelijk worden drie zonen geboren:

- Herman Cornelis Arnold Holleman, geboren op 4 september 1896 te Groningen;
- Marius Johan Wessel Holleman, geboren op 30 november 1900 te Groningen;
- Frederik Arnold Holleman, geboren op 1 september 1902 te Amsterdam.

Na het overlijden van zijn eerste vrouw hertrouwt Holleman op 9 april 1924 in Amsterdam met Henriette Frédérique Bosch (1872–1944). Uit dit tweede huwelijk worden geen kinderen geboren.

In 1893 wordt Holleman hoogleraar anorganische en organische scheikunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij aanvaardt dit ambt met de rede *Twee richtingen der scheikunde met elkander vergeleken*. Tijdens zijn professoraat verricht hij vooral onderzoek naar substitutiereacties in aromatische verbindingen. In 1896 wordt zijn werk *Leerboek der Organische Chemie* uitgegeven en twee jaar later volgen de werken *Leerboek der Anorganische Chemie* en *Practisch-chemische oefeningen*.

Twee jaar later stapt hij over naar de Universiteit van Amsterdam, waar hij de rede *Over de beteekenis der physisch-chemische methoden voor de organische chemie* uitspreekt. In Amsterdam brengt Holleman het handboek *Praktische oefeningen in de organische chemie* uit.

De resultaten van zijn Groningse onderzoek worden pas in 1910 uitgegeven onder de titel *Die direkte Einführung von Substituenten in den Benzolkern. Beitrag zur Lösung des Substitutionsproblems in aromatischen Verbindungen*.

In 1903 wordt hij benoemd tot lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen; in 1914 ontvangt hij een eredoctoraat van de Universiteit van St. Andrew en in 1925 wordt hij benoemd tot erelid van de Nederlandse Chemische Vereniging.

In 1924 gaat Holleman met emeritaat en stop hij met zijn wetenschappelijk onderzoek. Wel wordt hij dan voorzitter van de commissie voor de organisch-chemische nomenclatuur en van 1928 tot en met 1939 is Holleman secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen. Bij zijn afscheid daar in 1939 - hij is dan tachtig jaar - wordt Holleman tot erelid benoemt. Hij leeft nog veertien gelukkige jaren totdat Arnold Frederik Holleman op 11 augustus 1953 overlijdt.

Hollemanprijs

In 1959, zes jaar na Hollemans overlijden, is door de Koninklijke Academie van Wetenschappen de *Hollemanprijs* ingesteld, een vijfjaarlijkse onderscheiding voor iemand die zeer verdienstelijk wetenschappelijk onderzoek in de chemie heeft verricht. Deze onderscheiding is hierna aan de volgende personen uitgereikt:

- Josef Ferdinand Arens (1959);
- Herman Johannes den Hertog (1964);

- Gerrit Johann Meine van der Kerk (1969);
- Thymen Jan de Boer (1974);
- Menno Stefan de Groot (1979);
- Rob Kaptein (1984);
- Albert Johan Penning (1989);
- Willem Nico Speckomp (1994);
- Binne Zwanenburg (2000);
- Piet van Leeuwen (2005).

Na 2005 is de Hollemanprijs niet meer uitgereikt.

De jongste dochter: Kunstenaress Frida Holleman

Frida Holleman, geboren op 4 maart 1908 te Leiden en gestorven op 16 november 1999, is een Nederlandse kunstenaress. Door ziekte is zij genoodzaakt de middelbare school voortijdig te verlaten. Zij heeft een passie voor tekenen en schilderen en stort zich met volle overgave op het ontwikkelen van haar talent.

Frida bezoekt de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten in Den Haag, waar zij onder andere les krijgt van Henk Meijer. In die periode schildert zij veel naaktportretten. In 1930 gaat Frida aquarellessen volgen bij Stanhope Fobes in Cornwall (Engeland). Daarna gaat zij in de leer bij Adrien Holy in Parijs, die haar de techniek van het laag-op-laag schilderen leert.

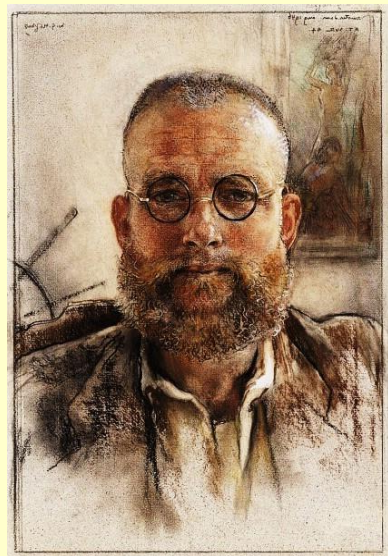
In 1937 vertrekt Frida naar Nederlands Indië voor familiebezoek. Zij raakt gefascineerd door alles om zich heen en maakt er vele tekeningen, aquarellen en olieverfschilderijen. Daar ontmoet zij op Bali Willem en Maria Hofker, een kunstenaarsechtpaar (de kamp-schilders), dat haar te logeren vraagt.

Van Willem Hofker leert Frida de techniek van het nat-in-nat schilderen. Van 1942 tot 1945 wordt zij geïnterneerd in de Japanse kampen Buitenzorg en Kedoeng Badak. Frida blijft tekenen en aquarelleren en overleeft beide kampen.

Na de oorlog keert zij terug naar Nederland en gaat in Voorburg wonen. Zij volgt lessen bij Jan van Hee aan de net opgerichte Vrije Academie te Den Haag.

In die tijd werkt Frida veel samen met Harm Kamerlingh Onnes. Ze exposeert o.a. bij de Pulchri Studio en bij Kunsthandel Liernur van Miep Eijffinger. Hoewel Frida ook vele olieverfschilderijen maakt - vooral portretten - gaat haar voorliefde uit naar luchtiger werk. Aquarel en krijt zijn hiervoor de favoriete technieken, die zij ook graag combineert.

In 1996 is de Stichting Kunstbezit Frida Holleman opgericht om de kunstzinnige waarde van het werk van Frida in stand te houden en haar naam als kunstenaress levend te houden

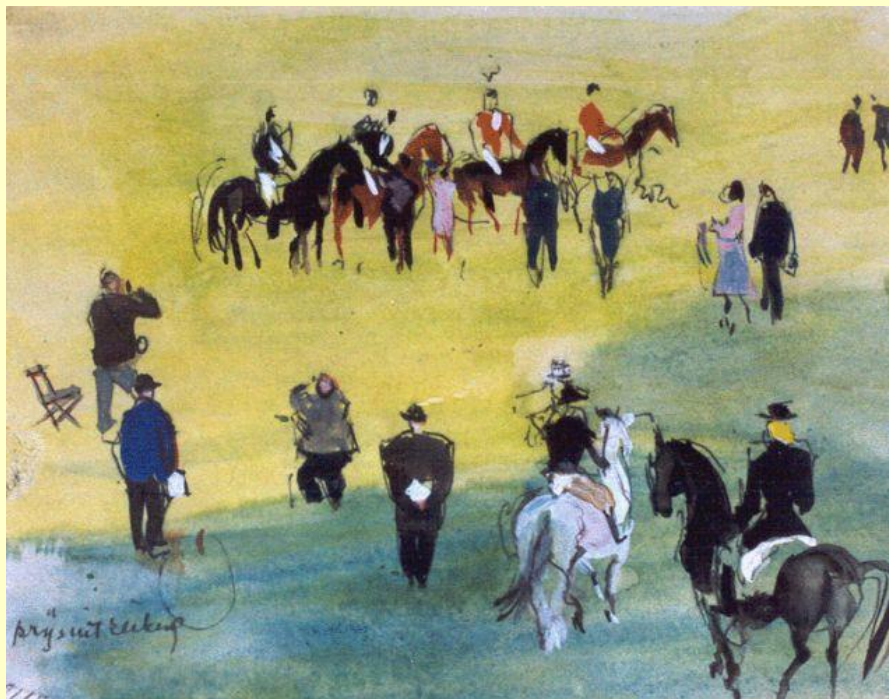

Willem Hofker

Frida's werken zijn in bruikleen gegeven aan het Museum Swaensteyn te Voorburg, het Museon te Den Haag (Indische kamptekeningen), het Rijksprentenkabinet te Amsterdam, het Haags Gemeentearchief, het Museum Scheveningen en het Museum Tromp's Huys op Vlieland (collectie Vlielandwerken). Vanaf haar derde jaar kwam Frida in haar jeugd jaarlijks naar Vlieland. Ze is er later vaak terug geweest en heeft veel van Vlieland op papier vastgelegd.

Bezoekje aan Artis(aquarel van Frida Holleman)

De prijsuitreiking (aquarel Frida Holleman)

In 1998 ontvangt Frida op 90-jarige leeftijd voor haar hele oeuvre van de gemeente Voorburg de Hofwijckprijs. Ze was toen 90 jaar. Een jaar later overlijdt zij

Bronnen:

Artikelen:

- N.W. van Doesburgh: *F.A. Holleman Jr.*, Leids Jaarboekje 1910 (ook verschenen in het Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, 1918, pp. 767-768).
- H.A.M. Snelders, *Holleman, Arnold Frederik (1859-1953)*, in Biografisch Woordenboek van Nederland, 2013.

Kranten:

- Leidsch Dagblad 3 maart 1909 p. 3 en p. 4;
- Leidsch Dagblad 6 maart 1909 p. 2.

Archieven:

- Centraal Bureau voor de Genealogie te Den Haag (CGB).
- Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO).

Websites:

- <http://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn2/holleman>
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Arnold_Frederik_Holleman
- https://nl.wikipedia.org/wiki/Frida_Holleman
- <https://oorlogsgravenstichting.nl/personen/65372/frederik-arnold-holleman>
- www.wikipedia.nl
- www.wiewaswie.nl

Auteur:

Lodewijk Kallenberg (augustus 2025).